

Motion till riksdagen 2009/10:Ub206

av **Rossana Dinamarca m.fl. (v)**

Nya regler för fristående skolor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en stopplag för etablering av fristående skolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avgift för Skolinspektionens prövning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunal beslutanderätt om fristående skolor.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunens skyldighet att yttra sig samt bifoga en konsekvensbeskrivning över ansökan om att starta en fristående skola.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förtydligande i skollagen att Skolinspektionen ska göra en allsidig bedömning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjlighet för Skolinspektionen att omedelbart stänga en fristående skola.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om privatisering av kommunala skolor.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkalla tillståndet för olagligt ”avknoppade” skolor.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillgänglighet för elever med funktionsnedsättning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om begränsning av fristående skolors möjlighet att inte ta emot elever.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bidrag till fristående skolor.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vinster i fristående skolor.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att konfessionella skolor inte ska vara berättigade till offentliga bidrag.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fristående skolor inte ska kunna erbjuda individuellt program.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att försöksverksamheten med s.k. spetsutbildningar ska upphöra.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbud mot antagningsprov och -tester vid urval till grundskolor.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om närhetsprincip i grundskolan.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om närhetsgaranti i gymnasieskolan.

En likvärdig skola

För Vänsterpartiet är allas rätt till kunskap det viktigaste målet med utbildningspolitiken. Kunskap ger makt och en bra skola är därför ett led i strävan mot ökad jämlikhet och minskade sociala klyftor. Skolan ska vara en förändrande kraft i samhället. För att bli det måste skolan vara likvärdig. Alla ska ha samma möjligheter att skaffa sig kunskap och utvecklas efter sina egna förutsättningar och behov oavsett bakgrund. Det betyder inte att alla ska vara lika. Tvärtom, olikheterna måste få utrymme för att skolan ska bli en plats för mångfald och demokratisk samverkan mellan människor i ett jämlikt samhälle. Skolan spelar en central roll för att ge alla en grund att stå på och för att ge eleverna de redskap som behövs för att utvecklas i skolan, men också resten av livet.

Vänsterpartiet vill ha en skola där eleverna får det stöd och den stimulans som behövs för att ta emot, skaffa och söka kunskap. Kunskap är en demokratisk rättighet och ingen handelsvara. Vi vill därför ha en gemensamt finansierad och demokratiskt styrd skola där det är behoven som styr resurstilldelningen. I en likvärdig skola ges varje elev goda möjligheter att få sina behov tillgodosedda och på så sätt kan alla elever nå målen.

Stopplag

Den svenska skolan blir tyvärr allt mindre likvärdig. Resurser omfördelas från de elever, som har sämst förutsättningar och därför har störst behov av stöd och stimulans, till elever med goda förutsättningar i form av välutbildade

föräldrar med god ekonomi. Om man ser på den sociala sammansättningen i olika skolor är det tydligt att omfördelningen sker från fattig till rik.

I Skolverkets rapport Vad händer med likvärdigheten i svensk skola? (2006:275) konstateras att skillnaden mellan skolor med avseende på elevresultat har ökat sedan 1998. Även skolsegregationen utifrån socioekonomisk bakgrund har ökat under samma tid. Förklaringen är möjligheten att fritt välja skola. En möjlighet som främst utnyttjas av föräldrar med högre utbildning, som placerar sina barn i skolor där det finns elever med samma bakgrund.

De fristående skolorna utgör en väsentlig del av detta marknadsanpassade utbildningssystem, som infördes av en borgerlig regering. De fristående skolorna förstärker på ett mycket påtagligt sätt de negativa effekterna av den marknadsmässiga styrningen av skolan. Anledningen till att de fristående skolorna kan utöva en sådan stor påverkan på hela skolväsendet är att Sverige har bland de mest generösa reglerna i världen för etablering av och verksamheten vid fristående skolor. Skolhuvudmännens intressen och rättigheter går före elevernas bästa.

För att hejda den numera okontrollerade utvecklingen inom skolans område föreslår Vänsterpartiet att det införs en stopplag för etablering av nya fristående skolor tills nya regler har införts, som innebär att de fristående skolorna inte gynnas. Under den tid det tar att utarbeta och implementera nya regler ska Skolinspektionen inte ta emot nya ansökningar om att få starta fristående skolor, inkomna ansökningar ska inte behandlas och skolor som godkänts, men inte startat sin verksamhet, måste skjuta upp starten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Nya regler för fristående skolor

Nedan följer Vänsterpartiets förslag till förändrade regler för de fristående skolorna. Det nya regelverket ska börja gälla den 1 juli 2010 och ska tillämpas på såväl nya ansökningar som redan befintliga skolor. Redan befintliga skolor ska under en övergångsperiod få möjlighet att anpassa sin verksamhet till det nya regelverket.

Avgift för ansökan

Antalet ansökningar till Skolinspektionen att starta en fristående skola är fortfarande många trots att antalet elever minskar. Många ansökningar är ofullständiga eller bristfälliga. Det innebär att handläggningstiderna förlängs eftersom kompletteringar måste begäras in. Det gör det också svårt för kommunerna att göra bra konsekvensanalyser om de får ett undermåligt underlag. I andra fall får ansökningar visserligen godkänt, men huvudmännen startar aldrig någon verksamhet.

Fel! Okänt namn på

För att begränsa antalet ansökningar som bygger på orealistiska antaganden eller bristfällig planering, eller helt enkelt är oseriösa, bör en särskild avgift införas för Skolinspektionens prövning. Det är också rimligt att de som ansöker om att starta en fristående skola bidrar till finansieringen av statens merkostnader för prövningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Kommunalt inflytande

När Skolinspektionen bedömt att en skola uppfyller de uppställda kraven blir kommunen där skolan är belägen tvingad att betala bidrag till skolan för varje elev som väljer den fristående skolan. Utvecklingen innebär betydande svårigheter för kommunerna att planera sin skolverksamhet. De negativa konsekvenserna i storstadsregionerna är kända sedan länge, men även kommuner i glesbygd drabbas.

Sedan början av 1990-talet är det kommunerna som har ansvaret för skolans organisation och ekonomi. Staten styr genom nationella måldokument och tillsyn. I ett sådant system är det orimligt att en fristående skola ska kunna bedrivas i en kommun mot kommunens egen vilja. För Vänsterpartiet är det därför självklart att kommunen borde ha en reell möjlighet att ha direkt inflytande över etableringen av en fristående skola. Därför måste skollagen ändras så att Skolinspektionen endast kan godkänna en ny fristående skola som bidragsberättigad om kommunen i fråga tillstyrkt ett sådant beslut. Dessutom, om kommunen säger nej till etableringen av en fristående skola måste Skolinspektionen fatta beslut att skolan inte har rätt till bidrag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Negativa konsekvenser

I samband med Skolinspektionens beslut om rätt till bidrag ska kommunens yttrande innehålla en konsekvensbeskrivning. Av den bör framgå vilka följder etableringen av en fristående skola får för kommunens samlade skolväsende. Skolinspektionens prövning ska ske utifrån en helhetsbedömning där kommunens yttrande ska ha avgörande betydelse.

År 2005 fick Skolverket i uppdrag av regeringen att komma med förslag för att bl.a. förbättra prövningen av fristående skolor. I rapporten Prövning och bidrag för fristående skolor (Skolverket 2006:281) konstaterar Skolverket att det finns brister både i ansökningarna om att starta skolor och i kommunernas konsekvensbeskrivningar. Till en viss del kan dessa problem lösas med förändrade rutiner, exempelvis att anvisningarna görs tydligare och att ansökningsblanketterna förbättras.

Däremot anser Skolverket att det inte är tillräckligt med förändrade rutiner för att komma till rätta med de brister som finns i kommunernas yttranden

över fristående skolors ansökan om etablering. Det finns kommuner som helt avstår från att yttra sig, särskilt när det gäller ärenden om gymnasieskolor. För att Skolinspektionen ska ha ett fullständigt underlag för att fatta beslut om godkännande och rätt till bidrag bör det framgå av förordningen om fristående skolor att kommunen inte endast har rätt att yttra sig utan är skyldig att yttra sig vid etablering av en fristående skola. Kommunen ska också vara skyldig att bifoga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Även i de fall kommunerna inkommer med yttranden är de ofta kortfattade. Det är sällan som konsekvensbeskrivningarna följer Skolverkets anvisningar i skriften Att yttra sig till Skolverket om fristående skolor (Skolverket 2000), som bifogas när ansökningshandlingarna skickas ut till kommunerna. Det är av största vikt att kommunens konsekvensbeskrivning ger Skolinspektionen möjlighet att göra en seriös bedömning av vilka följder etablerandet av en ny fristående skola får. I enlighet med Skolverkets slutsatser anser Vänsterpartiet att det behövs ett förtydligande i skollagen att Skolinspektionen ska göra en allsidig bedömning av sådana omständigheter som kan inverka på skolväsendet i kommunen, och bl.a. undersöka om inrättandet av en fristående skola inverkar menligt på kommunens möjlighet att erbjuda eleverna utbildning inom det egna skolväsendet eller medför ekonomiska svårigheter på lång sikt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Möjlighet att stänga en skola omedelbart

När det finns allvarliga brister vid en fristående skola kan Skolinspektionen återkalla skolans tillstånd. Om skolan överklagar Skolinspektionens beslut kan den fortsätta verksamheten med dessa allvarliga brister under hela rättsprocessen, som oftast är utdragen. Detta är ett tydligt exempel på att lagstiftningen inte tar hänsyn till elevernas rätt till kunskap och en bra utbildning utan tar skolhuvudmannens parti. Vi föreslår därför att skollagen ändras så att Skolinspektionen får möjlighet att omedelbart stänga en skola med allvarliga brister. Skolan ska givetvis kunna överklaga Skolinspektionens beslut som nu, men den ska förbli stängd under hela rättsprocessen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Privatisering av kommunala skolor

Den senaste trenden är att enskilda personer vill överta och privatisera verksamheten i kommunala skolor. Ofta är det anställda vid skolan som menar att de inte kan utveckla verksamheten i önskad riktning om skolan styrs av demokratiskt valda politiker. Företeelsen brukar omnämnas som ”avknoppning”, men ett förskönat språkbruk kan inte dölja det faktum att det är fråga om utförsäljning av gemensamt styrda verksamheter och gemensam egen-

Fel! Okänt namn på

dom. Konsekvenserna av denna utveckling är svåra att förutse, men redan nu kan stora problem anas.

Ett problem som har uppmärksammats är om det är möjligt att privatisera skolan även om en majoritet av elever och personal motsätter sig en privatisering. Och även om personal och elever ställer sig positiva till en privatisering är det inte säkert att framtida elever och anställda är av samma åsikt.

Ett särskilt problem uppstår när verksamhet som tidigare bedrivits i offentlig regi privatiseras. Den generella grundlagsfästa meddelarfriheten ersätts då med en långtgående tystnadsplikt. Detta innebär bl.a. att privat verksamhet får konkurrensfördelar på bekostnad av arbetstagarens möjlighet att meddela sig när det gäller exempelvis missförhållanden på arbetsplatsen. Detta är särskilt allvarligt just på grund av att verksamheterna finansieras med skattemedel, och för att det handlar om verksamheter där elever och föräldrar måste kunna ställa höga krav på kvalitet, trygghet och säkerhet.

Ett annat allvarligt problem är att vissa områden helt kan komma att sakna kommunala skolor. Det väcker frågor om hur barn och ungdomars rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet ska kunna tillvaratas och vilken rätt eleverna har att gå i en skola nära hemmet. Inte minst kan det komma att drabba elever med funktionsnedsättningar, som inte kan vara säkra på att en fristående skola vill ta emot dem, utan måste gå i en kommunal skola.

Givetvis är det bara populära skolor med god ekonomi som är intressanta att köpa ut. De skolor som blir kvar i kommunal regi är skolor med större eller mindre problem som kräver mer resurser. Med en krympande kommunal skolbudget blir det allt mindre pengar över till de elever som har störst behov av stöd och hjälp, vilket ökar segregationen och de redan stora klasskillnaderna i samhället.

Den tidigare i motionen föreslagna stopplagen för nyetablering av fristående skolor kommer självklart även att gälla privatisering av kommunala skolor. Samtidigt ger dessa utförsäljningar upphov till en rad specifika problem och det krävs en grundlig översyn och analys av regelverket. Mot bakgrund av detta föreslår vi att det tillsätts en utredning om privatisering av kommunala skolor som får i uppdrag att se över nuvarande regler, analysera möjliga konsekvenser av utvecklingen och att föreslå nya regler bl.a. med avseende på vad som nämns ovan i motionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Skolinspektionen har redan konstaterat att för att den ska bevilja en "avknoppad" skola tillstånd så är en förutsättning att överlåtelsen har skett enligt EG-rätten. För Vänsterpartiet är det självklart att reglerna ska vara lika för alla. Därför anser vi att Skolinspektionen även ska dra tillbaka redan beviljade tillstånd om det konstateras att gällande regler inte har följts vid försäljning av kommunala skolor till privata intressenter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Tillgänglighet för alla elever

Inte bara skolbyggnaderna utan också skolgårdarna ska vara tillgängliga och användbara för allas lek, rörelse och samvaro på raster och fritid, även för barn med funktionsnedsättning. Regleringen kring lokaler, utemiljö och utrustning bör därför innehålla krav på tillgänglighet för elever med funktionsnedsättning för såväl kommunala skolor som fristående skolor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi menar också att de fristående skolornas skyldighet att ta emot elever ska förtydligas genom att den bestämmelse i skollagen avskaffas som innebär att en skola kan tacka nej till att ta emot en elev om ” betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för skolan”. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Offentliga bidrag till fristående skolor

Villkoren är inte lika för kommunala och fristående skolor. En kommun har skyldighet att erbjuda alla skolpliktiga elever utbildning och kan inte neka att ta emot en elev. De enskilda huvudmännen kan i stor utsträckning välja vilka elever som ska få gå i deras skolor. Av den anledningen gör många kommuner avdrag för det som brukar kallas för skolpliktskostnader när de lämnar bidrag till fristående skolor. Regeringen har nu infört ett förbud mot detta eftersom man menar att kommunernas beredskap för att kunna ta emot elever när som helst inte har ett omedelbart samband med kostnaderna för utbildningsverksamheten. Denna argumentering är inkonsekvent om inte liknande regler gäller privata huvudmän. Är det rimligt att enskilda huvudmän ska ha ersättning för den del av verksamheten som inte direkt kan hänföras till skolorna? Borde inte ett avdrag göras för vinster som betalas ut till ägarna?

De stora överskotten inom utbildningsbranschen är en följd av att skolorna är oerhört kreativa när det gäller att minska sina kostnader. Ett vanligt sätt är att anställa obehöriga lärare, som får lägre lön än behöriga. I de fristående gymnasieskolorna är t.ex. endast varannan lärare behörig. Det sparas också in på den del av verksamheten som inte direkt kan hänföras till undervisningen. Ytterst få fristående skolor har egna skolbibliotek och använder sig i stället av offentliga bibliotek. Givetvis är det positivt att eleverna kommer i kontakt med dessa bibliotek, men det innebär samtidigt att skolan flyttar över sina kostnader på kommunen. Vidare är kostnader för elevvård exempelvis 40 % lägre i de fristående skolorna jämfört med kommunala. Det finns också exempel på skolor som har tagit emot ”frivilliga” bidrag från föräldrar och på så sätt kringgått bestämmelser om otillåtna terminsavgifter. Mycket är i strid mot intentionerna i skolans styrdokument, men eftersom regelverket ofta är ottydligt formulerat finns det inga möjligheter att beivra ens de mest uppenbara övertramp.

Fel! Okänt namn på

De fristående skolorna har inte samma skyldigheter, syften eller ambitioner som de kommunala skolorna och har därför inte samma kostnader. Skolan ska vara likvärdig, vilket innebär att resursfördelningen måste ta hänsyn till elevernas behov. De fristående skolorna blir redan överkompenserade ekonomiskt. Det tydligaste beviset på detta är att de fristående skolorna gjorde en vinst på drygt en halv miljard kronor 2007. De nya generösare villkor för bidragen till fristående skolor som föreslogs i proposition 2008/08:171 Offentliga bidrag på lika villkor kommer att leda till att de fristående skolorna och deras huvudmän gynnas ekonomiskt och detta beslut bör därför inte verkställas. I väntan på ett resursfördelningssystem som är behovsstyrt bör det tidigare bidragssystemet återinföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vinst

I dag har mer än hälften av de fristående skolorna ett aktiebolag som huvudman. Trenden är att detta blir allt vanligare. Andelen företag som är huvudman för flera skolor ökar också. Från privatskolelobbyns håll brukar hävdas att aktiebolag är den bästa driftsformen eftersom det är en välprövad företagsform med klara regler. Att det dessutom är den lämpligaste driftsformen för att maximera vinsten, begränsa inflytandet för elever och anställda samt begränsa allmänhetens insyn i verksamheten talas det tyst om. Möjligheten för fristående skolor att vara vinstdrivande tillsammans med ett av de mest generösa bidragssystemen i världen har gjort det svenska skolväsendet till en lukrativ bransch. Någon officiell sammanställning av de fristående skolornas vinster finns inte tillgänglig, men enligt SVT:s Rapport var den sammanlagda vinsten inom branschen cirka en halv miljard kronor 2007, varav 84 miljoner kronor delades ut i aktieutdelning.

I de nordiska grannländerna är lagstiftningen betydligt mindre generös mot de kapitalistiska intressena. I Norge är visserligen alla bolagsformer tillåtna för de fristående skolorna, men det finns ett krav att alla offentliga medel ska komma eleverna till godo. I Finland drivs skolorna av allmännyttiga samfund och får inte drivas för ekonomisk vinning. Slutligen i Danmark är det förbjudet att driva skolor i form av aktiebolag just med tanke på möjligheten till vinstutdelning, och det är endast icke-vinstdrivande stiftelser som får vara huvudman. Dessutom får en enskild huvudman inte driva fler än en skola.

Fristående skolor utan annat märkbart syfte än det ekonomiska vinstintresset hör, enligt vår mening, inte hemma inom det svenska utbildningsväsendet. För Vänsterpartiet kommer rätten till kunskap alltid vara överordnad rätten till vinst. Vinst är ett olämpligt styrmedel i en verksamhet som ska vara behovsstyrd. I de fall en skola får ett överskott bör detta återinvesteras i verksamheten och på det sättet komma eleverna till godo.

Därför är det också direkt olämpligt att tillåta driftsformer som är anpassade till affärsverksamhet på en kommersiell marknad och vars främsta syfte är att generera vinster till ägarna. Mot bakgrund av detta föreslår vi att det

tillsätts en utredning som ska lämna förslag på hur de offentliga bidragen till fristående skolor ska komma eleverna till godo och inte t.ex. utbetalas som vinst till skolans ägare. Bland annat bör det utredas vilka icke-vinstdrivande driftsformer som är lämpliga för fristående skolor och om det behövs begränsningar av antalet skolor som en huvudman kan driva. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Icke-konfessionell

I läroplanerna både för det obligatoriska skolväsendet och för gymnasieskolan anges att undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell. Vänsterpartiet menar att detta är en mycket viktig princip, särskilt i ett mångkulturellt samhälle. Att undervisningen inte ska ta ställning för en viss trosuppfattning utan i stället uppmuntra till eget kritiskt sökande efter kunskap och ge stöd i skapandet av en egen världsbild är för oss grundläggande i en demokrati.

Vi ställer oss därför frågande till hur de fristående skolor som drivs på konfessionell grund uppfyller detta grundläggande krav. Det är svårt att se varför offentliga medel ska användas till verksamheter som på avgörande punkter gör avsteg från gällande läroplaner. Den offentligt organiserade skolans uppgift är enligt vår mening bl.a. att utgöra en mötesplats för barn och unga med olika ursprung och därmed verka för integration, förståelse och respekt. Skollagen behöver därför ändras så att fristående skolor med konfessionell inriktning inte är berättigade till kommunala bidrag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Individuellt program på fristående skolor

Vänsterpartiet motsätter sig av flera anledningar att fristående skolor kan erbjuda det individuella programmet på gymnasieskolan. Vi menar att det kommer att leda till att segregeringen ökar. Valet av skola och de fristående skolorna kommer att ha samma segregeringseffekt på Individuella programmet (IV-programmet) som det har haft på det övriga skolväsendet. Dessutom kan man befara att det kommer att starta skolor som endast erbjuder IV-programmet, vilket i sig skapar segregering. Det innebär dessutom att den naturliga och nödvändiga kontakten till gymnasieskolans övriga program saknas. Detta kan ha negativ inverkan på elevernas motivation och motverka syftet att eleverna ska bli behöriga att söka till ett nationellt eller specialutformat program. Frågan uppstår också vilket incitament den fristående skolan och dess huvudman har för att eleverna ska gå vidare till ett nationellt program.

För den heterogena grupp som går IV-programmet krävs anpassning till varje individs förutsättningar, intresse och behov. Det kan handla om allt från att med olika insatser öka motivationen till långtgående specialpedagogiska

Fel! Okänt namn på

och ämnesmetodiska insatser. En förutsättning för att kunna genomföra detta är hög lärartäthet och att lärarna har pedagogisk utbildning.

De fristående skolorna har stora brister på dessa områden med få lärare, och en låg andel av dem är behöriga. Inte sällan saknas även andra pedagogiska resurser vid de fristående skolorna, t.ex. skolbibliotek. Det finns därför anledning att tro att de fristående skolorna inte har förutsättningar att kunna erbjuda eleverna på IV-programmet en tillräckligt bra utbildning.

Det räcker dock inte med pedagogiskt stöd. Många av eleverna har dessutom andra problem, exempelvis sociala eller psykiska, som ställer stora krav på en väl utbyggd elevhälsa med utbildad personal. Det är något som saknas i många av de fristående skolorna.

Därför är det av största vikt att de resurser som ställs till förfogande kommer eleverna till del. I fristående skolor där eventuell vinst kan betalas ut till ägarna riskerar eleverna att gå miste om resurser. Det finns också en risk att vissa skolor väljer billiga lösningar för utbildningen, såsom praktik eller studiebesök, framför lärarledd undervisning, eftersom IV-programmet endast ska ge utbildning på heltid och inte undervisning på heltid. Bristen på insyn i de fristående skolorna är ytterligare en anledning att dessa skolor inte bör bedriva en verksamhet där det är oerhört viktigt att kvaliteten upprätthålls.

Det är vanligt att eleverna vid IV-programmet kommer från socialt utsatta miljöer och har problem, t.ex. i hemmet eller med droger, som skolan ensam inte kan lösa. Många av dem kan därför behöva stöd och stimulans även utanför skolan, vilket förutsätter ett samarbete mellan skolan och andra institutioner och verksamheter. För att kommunen ska ha optimala möjligheter att planera och samordna detta bör endast kommunala skolor kunna erbjuda IV-programmet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Antagningsprov och -tester

På många håll startas klasser och skolor med speciella inriktningar, med t.ex. dans och fotboll på schemat. Den borgerliga regeringen har dessutom inlett en försöksverksamhet med s.k. spetsutbildningar inom matematik, naturvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap. Det är bra att skolan utvecklas och att eleverna kan bejaka sina intressen. Skolan måste vara öppen för alla elever och det gäller också skolor med specialinriktning.

Utvecklingen mot en likvärdig skola är en av huvudorsakerna till såväl den höga utbildningsnivån som den framgångsrika forskning vi har i Sverige. Vi menar att ett sammanhållet och likvärdigt utbildningssystem ger alla elever bättre kunskaper. Segregering och uppdelning av elever gör att de flesta elever får sämre kunskaper. En rapport från Institutet för arbetsmarknadspolitiska utvärderingar (IFAU) Betygsintagning och elevers studieframgång i Stockholms gymnasieskolor (2006:15), visar att betygsintagningen till gymnasieskolan inte har gett några positiva effekter på elevernas prestationer utan snarare tvärtom. Det är särskilt de elever som hade högst betyg i grundskolan som presterar sämre än förväntat i gymnasieskolan. Att samla högpresterande

elever på spetsutbildningar riskerar därför att få en negativ effekt på deras kunskaper. Det bekräftas också av internationella jämförelser, exempelvis PISA, som tydligt visar att ett sammanhållet skolsystem har positiva effekter för alla elevers prestationer. Därför ska försöksverksamheten med s.k. spetsutbildningar upphöra snarast. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Skolan har till uppgift att ge eleverna möjlighet att utveckla sina kunskaper och färdigheter, och elevernas förkunskaper ska inte spela någon roll om de får den chansen. Tanken med dessa skolor måste vara att eleverna ska kunna utveckla sina intressen och färdigheter, inte att de ska ingå i en elitsatsning. Vi tror också att både elever och föräldrar är fullt kapabla att själva avgöra vilken specialinriktning som passar bäst. I de flesta fall går dessutom intresse och förmåga hand i hand. Därför anser vi att urvalet till dessa klasser och skolor inte ska få ske med hjälp av antagningsprov eller -tester och att detta ska gälla både kommunala och fristående grundskolor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Närhetsprincip i grundskolan

Det ”fria” skolvalet har slagit igenom stort, ackompanjerat av två argument: ökat inflytande över den egna situationen för föräldrar och elever genom valfrihet samt kvalitetsförbättring i skolan genom konkurrens. Vi anser att argumenten är svaga och att det ”fria” skolvalet i stället skapar segregering och stress. Principen om att skolan ska vara en plats där elever med olika bakgrund och erfarenheter kan mötas blir allt mer avlägsen. Skolan kan visserligen inte lösa problemet med segregeringen, men genom att införa närhetsprincipen kan några av effekterna motverkas.

I första hand ska varje elev gå i en skola så nära hemmet som möjligt. Föräldrar och elever bör dock ges möjlighet att komma in med alternativa önskemål, som bör tillgodoses så långt det är möjligt. Geografisk närhet ska ge företräde om fler elever önskar gå i skolan än det finns plats för. Kommunerna måste också ta hänsyn till boendesegregationen när de konstruerar skolornas upptagningsområden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Närhetsgaranti i gymnasieskolan

Flera storstadskommuner har infört system med betygsintagning till gymnasiet, vilket innebär att eleverna med högst betyg har förtur till de mest populära skolorna. Förutom att detta förstärker betygs negativa roll i grundskoleundervisningen skapar det starka segregationseffekter mellan elever med höga respektive låga betyg.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet avvisar argumentet att detta skulle minska den etniska segregationen genom att elever från storstädernas förorter skulle ges möjlighet att studera på populära gymnasieskolor i innerstaden mot bakgrund av att elever med utländsk bakgrund, av sociala och klassmässiga skäl, generellt har lägre betyg än infödda svenska elever.

Rapporten Vad innebar införandet av fritt skolval i Stockholm för segregationen i skolan? (2005:2) från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) visar också att både den etniska och den socioekonomiska segregationen har ökat sedan betygsintagningen infördes i Stockholms gymnasieskolor.

I en annan rapport från IFAU, Betygsintagning och elevers studief framgång i Stockholms gymnasieskolor (2006:15), finner Martin Söderström att betygsintagningen inte har gett några positiva effekter på elevernas prestationer utan snarare tvärtom. Det är särskilt de elever som hade högst betyg i grundskolan som presterar sämre än förväntat i gymnasieskolan. Att samla högpresterande elever i det som i debatten brukar benämnas ”elitskolor” har en negativ effekt. Det bekräftas också av internationella jämförelser, exempelvis PISA, som tydligt visar att ett sammanhållet skolsystem har positiva effekter för alla elevers prestationer.

Vänsterpartiet vill i stället understryka behovet av en närhetsgaranti inom gymnasieskolan. För att motverka segregationen och skapa en skola med mångfald, som är en mötesplats för elever med olika bakgrund, förutsättningar och intressen, måste det finnas en närhetsgaranti som ger företräde åt de elever som bor närmast skolan. Alla elever som söker till ett nationellt program skulle härigenom, så långt platserna räcker, garanteras plats i närmaste gymnasieskola som har det program som eleven sökt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 25 september 2009

Rossana Dinamarca (v)

Siv Holma (v)

Elina Linna (v)

Lena Olsson (v)

Amineh Kakabaveh (v)

Eva Olofsson (v)